

ПРАВОВА КУЛЬТУРА НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ ЯК ПОКАЗНИК КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПАРЛАМЕНТАРІЯ

Кушніренко О. Г.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного права України

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Теоретичне розуміння проблем правової культури народних депутатів України слід розглядати у взаємозв'язку з такими поняттями як «культура», «правова культура», «правова культура суспільства», «правова свідомість», «професійна правова свідомість», «професійна правова культура».

В контексті даної проблеми акцентуємо увагу саме на правовій культурі. Ми притримуємося позиції, що правова культура – це єдність трьох елементів: правових знань, позитивної правосвідомості та правової поведінки, значення яких в правовій культурі парламентаріїв надзвичайно важливе.

Правова культура народних депутатів України обумовлена єдністю мети та завдань, що стоять перед ними, визначають їх діяльність і по суті відрізняють від мети та завдань, що властиві іншим соціальним групам. Оскільки народні депутати України виконують свої обов'язки на постійній основі, їх правова культура є професійною і її слід розглядати як компонент загальної культури.

Значний вплив на формування правової культури народних депутатів України має склад депутатського корпусу, який представлений різними верствами населення і професій. В той же час правова культура народних депутатів, особливо обраних в парламент вперше, не відрізняється від правової культури звичайних громадян, адже до обрання на посаду парламентаря, їх правова культура, як правило, позбавлена професійно-юридичних якостей.

Слід зазначити, що на правову культуру народних депутатів України сильно впливають політичний і, особливо, соціально-економічні фактори. За умов соціально-економічної нестабільності віра в певної частини населення в можливості вирішувати існуючі проблеми правовим шляхом, як свідчить практика, не дуже велика. Саме ця частина населення найбільш схильна до комуністичних гасел. Вона висуває кандидатів в депутати, які досить часто не рахуються із законами. В разі їх обрання до парламенту такі депутати об'єктивно є не підготовленими до парламентської діяльності, по суті вони є і, як свідчить пар-

ламентський досвід України, залишаються непрофесіоналами. Ситуацію не завжди рятує і наявність в складі парламенту певної кількості депутатів, які мають юридичну освіту. Як видається, зазначені та інші фактори знаходяться в процесі взаємодії, а тому не можуть розглядатися окремо один від одного.

Серед правових цінностей, створених людством, є концепція поділу державної влади. В Конституції України вона реалізується у вигляді принципу поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову. В Україні цей принцип нерідко не дотримується, в тому числі й законодавчою гілкою влади, представителями якої якраз і виступають народні депутати України. І тут важливо пам'ятати, що правова культура депутатів тісно пов'язана із їх правосвідомістю, однак, в реальному житті вони не завжди гармонують між собою.

Надзвичайно важливим чинником, за допомогою якого відбувається формування правових уявлень, установок та мотивів поведінки депутата є правові знання. Є всі підстави вважати, що однією із головних причин правопорушень, які допускають депутати, є їх правова неосвіченість, байдуже ставлення до законів, власна вигода та егоїзм.

Побудувати Україну як правову державу неможливо без високого рівня правової культури народних депутатів України, адже саме вони здійснюють законодавчий процес. Українські ж реалії свідчать, що сучасний стан нашого законодавства є далеким від бажаного. Тому першочерговою умовою ефективності законодавчого процесу є саме правова культура депутата.

Складний і багато в чому суперечливий процес розбудови України як правової, демократичної, соціальної держави діє підстави гадати, що певну і негативну роль в цьому відіграє застарілий політико-правовий менталітет народного депутата. Це проявляється в тому, що дуже часто народні депутати України бачать себе не як парламентаря, покликаного приймати закони та інші акти, які приймаються для всієї держави та народу, а як представника місцевих інтересів, який по суті займається вирішенням тих питань, які повинні вирішуватися депутатами місцевих рад. Особливо це відноситься до депутатів, які були обрані по мажоритарним виборчим округам. Ми вважаємо, що повинно домінувати розуміння того, що парламентарії у Верховній Раді представляють інтереси народу в цілому, інакше Верховна Рада України по суті перетворюється на орган, який вирішує на вищому рівні питання соціальної допомоги. Показником правової культури народних депутатів слід вважати не кількість прийнятих законів, а їх якісний зміст. Щорічно, приблизно 90 % законів, прийнятих Верховною Радою України, є законами, що вносять зміни до вже діючих законів України, і це є яскравим свідченням не дуже високого рівня юридичної компетентності парламентарів.

Хочеться підкреслити, що характерною особливістю правової культури народних депутатів України є діалектичне співвідношення трьох видів свідомості: буденної, яка відображає правові відносини людей в їх повсякденному житті; практичної – ґрунтується на досвіді процесу законотворчості та наукової, яка пов'язана із дослідженням тих суспільних відносин, пізнання яких необхідно для вирішення проблем законодавства.

Необхідною складовою частиною формування правової культури народних депутатів є їх правове навчання. Очевидно, що правова культура не може сформуватися без нього. Правове навчання повинно бути спрямоване на донесення до свідомості депутатів правових знань та формування на їх основі правомірної соціальної активної поведінки. Важливе значення для такого навчання має сам процес правового інформування. Знання права і правова інформованість депутата є тісно взаємопов'язаними між собою категоріями, є серцевиною правосвідомості.

Серед форм правого інформування важливе значення має такий фактор як рівень освіти, а тому необхідно випускати юридичну літературу з правових питань спеціально для депутатів. Надзвичайно важливою є і самоосвіта. Сам характер правових знань депутатів обумовлений як якістю джерел інформації, так і здатністю депутатів осмислити, переробити, засвоїти її, утримати в пам'яті, пов'язати з іншими видами інформації, а це вже залежить від загального рівня культурного розвитку депутата, зрілості інтелекту. В той же час розраховувати на глибокі зміни в правосвідомості народних депутатів України лише на основі правового інформування не варто. Потрібні позитивні зміни в усіх сферах громадянського життя, а вони, на жаль, відбуваються повільно.

Показником рівня правової культури народних депутатів України є правова активність, за допомогою якої депутати реалізують свій конституційно-правовий статус. Правова активність депутатів – це засіб, за допомогою якого визначається якість і ефективність законодавчої роботи депутата, ефективність реалізації правових норм, рівень правової культури парламентарів. В правовій культурі депутатів значну роль відіграє також і те, як народний депутат уявляє собі місце і роль парламенту в цілому.

Аналіз діяльності народних депутатів України останніх скликань дає можливість в дещо спрощеному вигляді, безумовно, класифікувати народних депутатів в декілька груп.

1. Депутат знає, але не поважає закони – така ситуація дуже часто зустрічається в умовах сьогодення, хоч і зумовлена різними чинниками.

2. Депутат знає і поважає закони – ідеальний варіант, який важко досягти в реальному житті.

3. Депутат не знає, або погано знає закони, але в силу розвинутого почуття справедливості поважає основні правові цінності і хоче їх реалізувати.

4. Депутат не знає законів і ставиться до них нігілістично. Такі депутати не підготовлені до депутатської діяльності і не здатні нею займатися.

Таким чином, можна стверджувати, що правова культура народних депутатів України має визначальне значення для забезпечення ефективної діяльності парламенту, побудови правової держави. В той же час рівень такої культури в значній частини народних представників, на жаль, не можна вважати високим, а отже таким, що задовольняє вимоги суспільства.

«INTERIM MEASURES» У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Митник О. В.

*аспірантка кафедри конституційного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
керівник експертної групи з прав людини
Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції
Міністерства юстиції України
м. Київ, Україна*

Європейська конвенція з прав людини (далі – Конвенція), яка була відкрита для підписання в Римі 4 листопада 1950 року і набула чинності 3 вересня 1953 року, є головним досягненням Ради Європи. Цей документ визначає права та свободи, які держави-члени зобов'язуються забезпечити усім, хто знаходиться під їх юрисдикцією. Конвенція, доповнена додатковими протоколами, також встановила міжнародну систему захисту через Європейський суд з прав людини (далі – Суд), ефективність якої є загально визнаною [6, с. 5–6]. Розглядаючи роль Конвенції та Суду у механізмі судового захисту конституційних прав і свобод людини у національних правопорядках, варто звернути увагу на такий спосіб захисту, як «тимчасові заходи», або *interim measures*.

Як визначено Правилем 39 Регламенту Європейського суду з прав людини, Палата або, коли це доцільно, її голова може – на прохання сторони чи будь-якої іншої заінтересованої особи або з власної ініціативи – вказати сторонам, який *тимчасовий захід*, на її думку, слід вжити в інтересах сторін або в інтересах належного провадження у